

УДК 342.951

DOI: 10.31733/2078-3566/2024-5-2

**Роман
ОПАЦЬКИЙ[©]**
доктор юридичних
наук, доцент
(Дніпровський
державний
університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

**Євген
КОБКОВ[©]**
доктор юридичних
наук, професор
(Національна
академія
внутрішніх справ,
м. Київ, Україна)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Досліджено зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів щодо реагування на випадки насильства за ознакою статі в умовах збройних конфліктів. Проаналізовано міжнародні практики та моделі взаємодії поліції, соціальних служб та громадських організацій, спрямовані на захист прав постраждалих та профілактику гендерного насильства. Розглянуто нормативні акти та політики таких організацій, як ООН та ЄС, котрі встановлюють стандарти для попередження та протидії насильництву в умовах кризових ситуацій. Особливу увагу приділено адаптації успішних зарубіжних методів до умов України, яка перебуває в умовах збройного конфлікту.

Проаналізовано роль правоохоронних органів у забезпеченні безпеки жертв, а також ефективність програм соціальної реабілітації та психосоціальної підтримки, що реалізуються за кордоном. Запропоновано рекомендації щодо запровадження міжнародних стандартів і найкращих практик в українських реаліях для покращення взаємодії між державними органами, громадськими структурами та міжнародними організаціями. Дослідження підкреслює важливість інтеграції гендерного аспекту у сферу забезпечення правопорядку для створення більш стійкої та справедливої системи захисту прав людини.

Розглянуто також питання підвищення кваліфікації та підготовки працівників правоохоронних органів до роботи в умовах збройного конфлікту та кризових ситуацій. Акцентовано на необхідності створення спеціалізованих підрозділів і програм навчання, орієнтованих на роботу з випадками насильства за ознакою статі, що допоможе забезпечити швидке та чутливе реагування на потреби постраждалих. Представлені матеріали дослідження можуть стати ресурсом для науковців, законодавців і практиків, які працюють над вдосконаленням системи протидії гендерному насильству та покращенням умов захисту прав людини в Україні.

Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення національної правової бази та розробки практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у боротьбі з гендерним насильством.

Ключові слова: домашнє насильство, насильство за ознакою статі, збройний конфлікт, зарубіжний досвід, правоохоронні органи, поліція.

Постановка проблеми. Гендерне насильство в умовах конфліктів є глобальною проблемою, що не лише порушує права людини, але й дестабілізує соціальні й правові системи. Таке насильство має особливо руйнівний вплив на жінок, дітей та вразливі групи населення, призводячи до численних психологічних, соціальних та економічних наслідків.

Сучасні міжнародні організації, як-от ООН та Європейський Союз, наполягають на необхідності активної боротьби з гендерним насильством під час збройних конфліктів, що створює високий попит на ефективні стратегії та кращі практики правоохоронної діяльності в цій сфері. Дослідження зарубіжного досвіду дозволяє розробити ефективні підходи та інноваційні методи, що вже застосовані та протестовані в інших країнах. Це

© Р. Опацький, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8658-8153>

roman.opatskyi@dduvs.edu.ua

© Є. Кобко, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3121-0823>

nnipp@naiau.kiev.ua

також дає можливість оцінити практичність їх адаптації до національних умов.

Для України, яка зазнає впливу збройного конфлікту, питання захисту прав постраждалих від гендерного насильства є особливо актуальним. Зарубіжний досвід може стати основою для вдосконалення існуючих підходів у правоохоронній діяльності та сприяти підвищенню ефективності системи правосуддя. Аналіз міжнародних практик у цій сфері також допоможе гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами, зокрема положеннями Стамбульської конвенції.

Слід зазначити, що обмін досвідом між країнами підвищує професійний рівень та компетентність правоохоронних органів у протидії гендерному насильству. Вивчення зарубіжного досвіду в цьому контексті дозволяє визначити, які підходи можуть забезпечити найкращий захист для постраждалих, а також як саме забезпечити профілактику таких конфліктів, що є особливо актуальним в умовах постконфліктного відновлення.

Крім того, аналіз міжнародних підходів дозволяє розширити розуміння причин і наслідків гендерного насильства в умовах збройних конфліктів. Не менш важливим є те, що дослідження зарубіжного досвіду може сприяти зниженню рівня латентності таких правопорушень. Багато постраждалих від насильства не звертаються за допомогою через страх перед агресором, недовіру до правоохоронних органів або невпевненість в одержанні достатньої підтримки з боку держави. Міжнародні практики можуть підказати, як саме побудувати систему, що забезпечує довіру громадян до правоохоронців.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблемам діяльності правоохоронних органів щодо реагування на випадки насильства за ознакою статі в умовах збройного конфлікту в українській правничій науці присвячено низку доробок. Так, О. Безпалова, К. Чишко, А. Бахаєва, В. Макаренко присвятили свої роботи адміністративній діяльності поліції в умовах воєнного стану. А. Блага, О. Кочемировська, О. Мартиненко досліджували запобігання та реагування на насильство за гендерною ознакою. Водночас комплексного підходу до вивчення зарубіжного досвіду діяльності правоохоронних органів щодо реагування на випадки насильства за ознакою статі в умовах збройного конфлікту з метою його імплементації в національне законодавство здійснено не було.

Мета статті – дослідити зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів щодо реагування на випадки насильства за ознакою статі та визначити шляхи імплементації його впровадження в національне законодавство.

Виклад основного матеріалу. Згідно з даними Організації економічного співробітництва та розвитку за 2023 р. жодна країна не має законодавства, що повністю охоплювало б питання захисту від домашнього насильства, а в деяких країнах таке насильство навіть не вважається злочином. Процент жінок, які зазнали фізичного або сексуального насильства хоча б раз у житті, варіюється від 9,8 % у Швейцарії до 85 % у Пакистані. За інформацією Ради Європи, у країнах-членах кожна четверта або п'ята жінка стикалася з фізичним насильством у дорослому віці, а понад 10 % стали жертвами сексуального насильства із застосуванням сили. Ця проблема особливо загострена в економічно слаборозвинених країнах, де жінки частіше виправдовують насильство. Наприклад, відсоток жінок, які повідомляють про насильство з боку членів родини, коливається від 15 % у Японії до 71 % в Ефіопії. Згідно з іншими даними, рівень насильства в сім'ї становить майже 23 % у Швеції, 4 % в Японії та Сербії і 30–54 % в Бангладеш, Ефіопії, Перу та Танзанії [1].

За даними ООН (ЮНІСЕФ), три чверті дітей віком від 2 до 4 років регулярно зазнають жорстокого поводження з боку батьків чи опікунів, при цьому 42 % батьків вважають емоційне насильство допустимим для виховання. У 2017 р. з-поміж 87 000 жінок, убитих навмисно, більш ніж половина загинула від рук своїх партнерів або членів родини, що в середньому складає 137 жінок на день. У США кожні 18 хвилин жінка стає жертвою фізичного нападу, а 62 % вбивств жінок скоєно їхніми чоловіками. У Перу 70 % усіх зареєстрованих злочинів стосується насильства в сім'ї, а сексуальне насильство стало масовим явищем: у Канаді, Новій Зеландії, США та Великій Британії кожна шоста жінка зазнала зґвалтування [2].

Основні положення міжнародних стандартів у сфері протидії домашньому насильству ґрунтуються на розумінні неприпустимості такого насильства та грубого порушення прав людини. Водночас слід зазначити, що практично немає комплексних міжнародно-правових актів, що системно закріплювали б ці стандарти. Більшість

міжнародних документів націлені на забезпечення гендерної рівності та запобігання насильству щодо жінок і дітей, наприклад, Конвенція ООН про права дитини та Декларація про ліквідацію насильства щодо жінок. Важливість цих документів важко переоцінити, оскільки насильство щодо жінок і дітей становить значну частину домашнього насильства. Дослідники пов'язують домашнє насильство з насильством над батьками в дитинстві: 50 % родин, у яких обидва батьки зазнали домашнього насильства, самі чинять насильство над дітьми [3].

Особливістю німецького законодавства є спрямованість на вилучення з сім'ї агресора, що дозволяє поліції за наказом примусово видалити насильника з житла на термін до 10 днів. У Німеччині також діють спеціальні відділи кримінальної поліції, що займаються справами про домашнє насильство, забезпечуючи ефективніше розслідування та встановлення контактів із жертвами та агресорами для запобігання подальшим випадкам насильства. Цей підхід практикується також в Австрії, Іспанії, Нідерландах, Чехії, Швеції та інших країнах Європи [4].

Законодавство Німеччини надає потерпілим право подавати позов про виділення квартири. У разі заподіяння фізичних ушкоджень чи загрози обмеження волі суд може зобов'язати винного залишити квартиру, незалежно від статусу подружжя. Навіть власники або наймачі, які вчиняють насильство, можуть бути примусово виселені [5, с. 89].

Варто звернути увагу на можливість застосування судом таких спеціальних заходів, як заборона входу в житло (квартиру), обмеження перебування біля нього на відстані, визначеній судом, обмеження контактів із дітьми, жінкою або іншими особами, які стали жертвами домашнього насильства, а також заборона наближатися до потерпілих, зустрічатися з ними або намагатися зв'язатися за допомогою мобільного телефону чи інших засобів зв'язку. У свою чергу, в Австрії робота із запобігання та протидії домашньому насильству базується на таких принципах [6]:

- право на життя у безпечному середовищі, в тому числі вдома, є невід'ємним правом людини;
- домашнє насильство є злочином, а не «сімейною справою»;
- усі мають право на захист. Поліція, згідно з федеральними законами «Про захист від насильства» і «Про охоронну поліцію», має повноваження видавати заборони на основі підстав, що свідчать про загрозу для членів сім'ї, співмешканців тощо. Особи, які становлять небезпеку, можуть бути видалені з місця проживання (незалежно від родинних зв'язків та майнових прав) із заборonoю повертатися, а також із вилученням ключів і призначенням іншого місця проживання. У випадку опору правопорушника можуть застосовуватися поліцейські заходи. Якщо потерпілий не досяг 14 років, правопорушнику забороняється наближатися на відстань менше 50 метрів від навчального закладу чи соціальної служби, де перебуває потерпілий.

Слід зазначити, що прийняття Закону № 2006-399 від 04 квітня 2006 р. у Франції, котрий посилив запобігання та покарання за домашнє насильство, стало початком активної боротьби з цією проблемою. Цей закон надає можливість сімейним суддям видавати спеціальні накази для забезпечення безпеки жертв домашнього насильства. Такі заходи дозволяють жінкам, які постраждали від насильства, змінювати місце проживання або виселяти чоловіків зі спільного житла. Поліція Франції ефективно співпрацює з мобільною гарячою лінією, що дозволяє швидко реагувати на випадки домашнього насильства. Поліція має право негайно виселяти правопорушників із місця проживання потерпілих, а суд може призначити електронні браслети, котрі сигналізують про наближення правопорушника до жертви [7].

У Бельгії також дотримуються принципу «хто вас б'є, той має піти», реагуючи на випадки домашнього насильства. Закон «Про тимчасову заборону доступу до житла у разі вчинення насильства в сім'ї» наділяє прокурора повноваженнями приймати рішення про примусове виселення правопорушника з житла, якщо існує безпосередня загроза для безпеки інших членів сім'ї. При цьому йому заборонено повертатися туди або контактувати з певними особами на термін до 10 днів, протягом якого справа про домашнє насильство розглядається судом, який може продовжити заборону до трьох місяців. Порушення таких умов вважається злочином. Для зменшення латентності випадків домашнього насильства внесено зміни до Кримінального кодексу Бельгії, що звільняють медичних працівників, фармацевтів та акушерок від кримінальної відповідальності за розголошення інформації про випадки насильства (якщо таке розголошення відбулося у вигляді заяви до правоохоронних органів) [8].

Згідно з польським законодавством кримінальна відповідальність за домашнє насильство настає лише за фактом його скоєння. Так, відповідно до ст. 207 Кримінального кодексу Польщі особа, яка вчиняє насильство щодо близької людини або особи, яка залежить від кривдника, підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі на строк від 3 до 5 років [9].

У Норвегії акцент робиться на захисті та реабілітації жертв домашнього насильства. Згідно з чинним законодавством муніципальні органи зобов'язані забезпечити жертвам безкоштовний тимчасовий притулок (або інше житло), надати доступ до цілодобової телефонної лінії для консультацій, а також юридичну та психологічну допомогу в робочий час. Крім того, розробляється персональний план реабілітації, що враховує першочергові потреби потерпілого та передбачає окреме лікування для неповнолітніх жертв відповідно до їхнього віку [10].

У багатьох країнах домашнє насильство класифікується як кримінальний злочин, що дозволяє поліції втручатися у такі ситуації. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки, згідно з Законом про домашнє насильство, поліція має право заарештувати злочинця та притягнути його до кримінальної відповідальності.

В інших країнах, наприклад, в Індії, домашнє насильство розглядається як цивільна справа, а не кримінальна. У таких випадках жертва може подати позов до суду для отримання захисту.

У країнах, де це явище є проблемою, зазвичай існують програми та служби підтримки для жертв, такі як гарячі телефонні лінії та притулки для жінок і дітей, які потребують допомоги та захисту. Однак незважаючи на наявність законів та програм, домашнє насильство залишається серйозною проблемою в багатьох країнах, проте багато з них активно працюють над подоланням цього явища та забезпеченням захисту жертв.

Слід зазначити, що уповноважені підрозділи Національної поліції України відіграють важливу роль у запобіганні та протидії насильству за ознакою статі в умовах збройного конфлікту, виконуючи при цьому специфічні завдання та обов'язки. Такі функції покладені на патрульних поліцейських, працівників ГУНП, ДСНС, мобільних груп реагування на випадки насильства в сім'ї, дільничних офіцерів, офіцерів громад, ювенальних інспекторів та слідчих. Важливо внести відповідні зміни до законодавства, щоб відобразити ці функції.

Умови воєнного стану ускладнюють ситуацію з домашнім насильством, адже вони часто пов'язані зі зростанням стресу, напруги та посиленням відчуття невизначеності. Основними формами домашнього насильства в цей період можуть бути: фізичне насильство (напади, бійки, побої), психологічне насильство (шантаж, погрози, контроль), економічне насильство (обмеження доступу до ресурсів), а також сексуальне насильство (примусова сексуальна поведінка).

Висновки. Вищезазначене дозволяє стверджувати, що тема домашнього насильства залишається актуальною на глобальному рівні, і різні країни мають свої підходи до законодавства та практики в цій сфері. У деяких із них, наприклад, у США, домашнє насильство вважається кримінальним злочином, тоді як в інших воно може бути сприйняте як прийнятне явище, що створює серйозні проблеми.

В Україні домашнє насильство є нагальною проблемою, і для його подолання потрібні комплексні заходи на різних рівнях. На державному рівні необхідно забезпечити належне фінансування програм для запобігання та протидії домашньому насильству, удосконалити законодавство, посилити відповідальність за такі злочини та створити ефективну систему захисту жертв. Важливо також створити систему скоординованих дій державних органів, громадських організацій та окремих громадян для нейтралізації криміногенних чинників у сфері домашнього насильства. Своєчасне виявлення випадків насильства та активна увага суспільства повинні сприяти розробці сучасних технологій і механізмів захисту жертв та попередження цього явища. Особливо важливою є співпраця державних органів, правоохоронців, медичних установ і кризових центрів, що забезпечить жертвам комплексну та своєчасну кваліфіковану допомогу. Подолання насильства можливе лише за умови об'єднання зусиль усіх структур суспільства.

Список використаних джерел

1. UN Handbook for Legislation on Violence against Women. *The Advocates for Human Rights*. URL : http://www.stopvaw.org/united_nations_model_legislation.

2. Коломоєць О. Д. Світовий досвід протидії насильству в сім'ї. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*.

2011. Т. 24 (63). № 1. С. 202–208.

3. Zaidi L. Y., Knutson J. F., Mehm J. G. Transgenerational patterns of abusive parenting: analog and clinical tests. *Aggressive Behavior*. 1989. Vol. 15. No. 2. P. 137–152.

4. Мінка Т. Розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2019. January. P. 98–101.

5. Галай А. О., Галай В. О., Головка Л. О., Муранова В. В. та ін. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія / за заг. ред. А. О. Галай. Київ : КНТ, 2014. 160 с.

6. Грозик Л. О. Механізм подолання домашнього насильства: досвід Австрії. *Попередження та протидія насильству у суспільстві (зарубіжний досвід) : зб. тез доп. учасників XXI студентської наук.-практ. конф. іноземними мовами* (м. Харків, 09 квіт. 2020 р.). Харків, 2020. С. 177–178.

7. Новый французский закон против насилия в семье. *rfi*. URL : <http://ru.rfi.fr/frantsiya/20100629-novyi-frantsuzskii-zakon-protiv-nasiliya-v-seme>.

8. Легенька М. М. Зарубіжний досвід протидії насильству в сім'ї та можливості використання в Україні. *Право і безпека*. 2017. № 4 (67). С. 111–116.

9. Кримінальний кодекс Республіки Польща. *Юридична Фірма Адвокатів та Юристів Капнжак – Ковалак*. URL : <https://yuristvpolski.com.ua/kriminalnij-kodeks-respubliki-polshha-osnovni-polozhennya/>.

10. Злочин і кара: чому в Європі сімейне насильство під табу. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2360665-zlocin-i-kara-comu-v-evropi-simejne-nasilstvo-pid-tabu.html>.

References

1. UN Handbook for Legislation on Violence against Women. *The Advocates for Human Rights*. URL : http://www.stopvaw.org/united_nations_model_legislation.

2. Kolomoiets, O. D. (2011) Svitovyi dosvid protydii nasylstvu v simi [World experience in combating domestic violence]. *Uchenyye zapiski Tavricheskogo natsionalnoho unyversyteta ym. V. Y. Vernadskoho. Seriya «Iurydycheskye nauky»*. Т. 24 (63). № 1, pp. 202–208. [in Ukr.].

3. Zaidi, L. Y., Knutson, J. F., Mehm, J. G. (1989) Transgenerational patterns of abusive parenting: analog and clinical tests. *Aggressive Behavior*. Vol. 15. No. 2, pp. 137–152.

4. Minka, T. (2019) Rozmezhuвання administratyvnoi ta kryminalnoi vidpovidalnosti za vchynennia domashnoho nasylstva [Differentiation between administrative and criminal liability for domestic violence]. *National Law Journal: Theory and Practice*. January, pp. 98–101. [in Ukr.].

5. Halai, A. O., Halai, V. O., Holovko, L. O., Muranova, V. V. ta in. (2014) Mizhnarodnyi dosvid poperedzhennia ta protydii domashnomu nasylstvu [International experience in preventing and combating domestic violence] : monohrafiia / za zah. red. A. O. Halaia. Kyiv : KNT. 160 p. [in Ukr.].

6. Hrozyk, L. O. (2020) Mekhanizm podolannia domashnoho nasylstva: dosvid Avstrii [Mechanism for overcoming domestic violence: the experience of Austria]. *Poperedzhennia ta protydii nasylstvu u suspilstvi (zarubizhnyi dosvid) : zb. tez dop. uchasnykiv XXI studentskoi nauk.-prakt. konf. inozemnyimi movamy* (m. Kharkiv, 09 kvit. 2020 r.). Kharkiv, pp. 177–178. [in Ukr.].

7. Novyi frantsuzskiy zakon protiv nasiliya v semye [New French law against domestic violence]. *rfi*. URL : <http://ru.rfi.fr/frantsiya/20100629-novyi-frantsuzskii-zakon-protiv-nasiliya-v-seme>. [in Rus.].

8. Lehenka, M. M. (2017) Zarubizhnyi dosvid protydii nasylstvu v simi ta mozhlyvosti vykorystannia v Ukraini [Foreign experience in combating domestic violence and the possibility of its use in Ukraine]. *Pravo i bezpeka*. № 4 (67), pp. 111–116. [in Ukr.].

9. Kryminalnyi kodeks Respubliki Polshcha [Criminal Code of the Republic of Poland]. *Yurydychna Firma Advokativ ta Yurystiv Katspzhak – Kovalak*. URL : <https://yuristvpolski.com.ua/kriminalnij-kodeks-respubliki-polshha-osnovni-polozhennya/>. [in Ukr.].

10. Zlochyn i kara: chomu v Yevropi simejne nasylstvo pid tabu [Crime and punishment: why domestic violence is taboo in Europe]. *Ukrinform*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2360665-zlocin-i-kara-comu-v-evropi-simejne-nasilstvo-pid-tabu.html>. [in Ukr.].

Надійшла до редакції 03.12.2024

Прийнято до опублікування 09.12.2024

ABSTRACT

Roman Opatsky, Yevhen Kobko. Foreign experience of law enforcement regarding the response to gender-based violence under martial law. The article examines the foreign experience of law enforcement agencies in the field of responding to cases of gender-based violence in armed conflicts. International practices and models of interaction between the police, social services and public organizations aimed at protecting the rights of victims and preventing gender-based violence were analyzed. The normative acts and policies of such organizations as the UN and the EU, which establish standards for prevention and countermeasures against the population in crisis situations, are considered. Special attention is paid to the adaptation of successful foreign methods to the conditions of Ukraine, which is in the midst

of an armed conflict.

The role of law enforcement agencies in ensuring the safety of victims, as well as the effectiveness of social rehabilitation and psychosocial support programs implemented abroad, are analyzed. Recommendations are offered for the introduction of international standards and best practices in Ukrainian realities to improve interaction between state bodies, public structures and international organizations. The study highlights the importance of gender mainstreaming in law enforcement to create a more sustainable and fair human rights protection system.

The issue of professional development and training of law enforcement officers to work in armed conflict and crisis situations was also considered. Particular attention is paid to the need to create specialized units and training programs focused on working with cases of gender-based violence, which will help ensure a quick and sensitive response to the needs of victims. As a result, the materials of the article can become a resource for scientists, legislators and practitioners who work on improving the system of combating gender violence and improving the conditions for the protection of human rights in Ukraine.

The results of the study can be used to improve the national legal framework and develop practical recommendations for improving the effectiveness of law enforcement agencies in the fight against gender-based violence.

Keywords: domestic violence, gender-based violence, armed conflict, foreign experience, law enforcement agencies, police.

УДК 342.9

DOI: 10.31733/2078-3566/2024-5-3

Микола КОТЕЛЮХ[©]

кандидат юридичних наук
(Дніпровський державний
університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Визначено особливості адміністративно-правового забезпечення охорони правопорядку на деокупованих територіях. Розглянуто поняття деокупованих територій і акцентовано, що окуповані території варто поділяти на декілька груп, відповідно до кожної планувати або визначати чи коригувати діяльність органів державної влади України з відновлення українського суверенітету на них – такий підхід зазначати у нормативних документах стратегічного характеру або в планах дій правоохоронних органів на таких територіях; основним критерієм класифікації при цьому є час перебування таких територій під окупацією. Проаналізовано нормативно-правові документи, що визначають головні заходи на деокупованих територіях для правоохоронних органів, на основі яких розкрито особливості адміністративно-правового забезпечення охорони правопорядку на таких територіях.

Ключові слова: органи забезпечення правопорядку, деокупація, плани заходів, поліцейські послуги, пошук колаборантів.

Постановка проблеми. Перед українським народом та нашою державою наразі постають складні екзистенційні виклики, спричинені повномасштабною збройною агресією російської федерації. Тематика відновлення влади на деокупованих територіях є специфічною й такою, що не цікавить дослідників у багатьох країнах внаслідок відсутності потреби у цьому, але у випадку України, на жаль, вона є актуальною й такою, що потребує значної уваги. Ефективний механізм відновлення українського суверенітету на деокупованих територіях є якраз одним із аспектів відповіді на згадані вище виклики. Україна наразі перебуває у стадії активних бойових дій на лінії фронту більше ніж у тисячу кілометрів, ситуація є динамічною і такою, що змінюється кожного дня. Починаючи з жовтня 2023 р. росіяни постійно здійснюють наступальні дії, захоплюючи українські населені пункти, водночас досвід харківської контрнаступальної операції та

© М. Котелюх, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5580-7798>

zpvtpa@dduvs.edu.ua